

ISSN 2518-752X

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI TƏHSİL NAZİRLİYİ

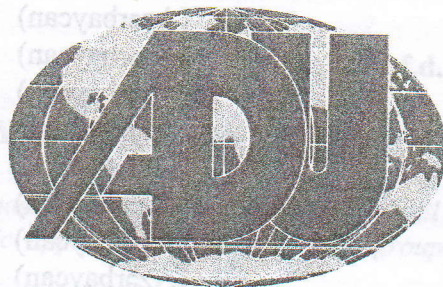
ADU-nun Elmi xəbərləri
Scientific News of AUL
Ученые вести АУЯ

Cild 2, №3, 2017

Vol 2, №3, 2017

Том 2, №3, 2017

Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyi

ADU-nun Elmi xəbərləri

Scientific News of AUL

Ученые вести АУЯ

Cild 2, №3, 2017

Vol 2, №3, 2017

Том 2, №3, 2017

*Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyinin
12.01.01-ci il tarixli 132 sayılı əmri ilə
qrif verilmişdir.*

TƏSİSÇİ: Azərbaycan Dillər Universiteti

REDAKSİYA HEYƏTİ:

1. Adil Babayev (Azərbaycan)
2. Alan Reed Libert (Avstriya)
3. Amil Cəfərov (Azərbaycan)
4. Aynur Sabitova (Azərbaycan)
5. Azad Məmmədov (Azərbaycan)
6. Bilal İsmayılov (Azərbaycan)
7. Boris İmnadze (Gürcüstan)
8. Ceyhun Aliyev (Azərbaycan)
9. Dilarə İsmayılova (Azərbaycan)
10. Əfqan Abdullayev (Azərbaycan)
11. Ələkbər Qubatoğlu (Azərbaycan)
12. Əsgər Zeynalov (Azərbaycan)
13. Fəxrəddin Veysəlli (Azərbaycan)
14. Fərman Zeynalov (Azərbaycan)
15. Fikrət Cahangirov (Azərbaycan)
16. Gülnar Hüseynzadə (Azərbaycan)
17. Jan Kristof Pöla (Fransa)
18. Tatyana Sergeevna Sorokina (Rusiya)
19. Yanq Hyun Kvon (Koreya)

BAŞ REDAKTOR: Məsməxanım Qazıyeva

MƏSUL KATİB: Vahid Ərəbov

KORREKTOR: Xatirə Aslanova

Redaksiyanın ünvanı:

Bakı şəhəri, R.Behbudov küçəsi, 134
Azərbaycan Dillər Universiteti, II mərtəbə, otaq 216.
Tel: 441-39-74

Açar sö
Keywor
community
Ключе
языковое соо

Dil yan
təsvürə ma
Dünya
uğramayan d
milməşdir. B
yan dil oldu
nə göstərmiş
m qeyd etmiş
uğramış, bu
mada olan d
nilməlidir. Bu

a) Az y
b) Çox
Müəyy
də Azərbayc
naşma istiqar
bir çox dövr
də mövcud ol

1. Dill
2. Dil i
3. Hib
4. Dill
Dil yan
1. Diller
dən ciddi şək
a) İki
idəyanın tərə
b) İki
məğlub olub

Validə Kərimova

Xəzər Universiteti, doktorant

E-mail: kerimovavalide@yahoo.com

N.XOMSKİNİN DİL TƏLİMİNİN MƏZİYYƏTLƏRİ. DİLİN YARADICI OLMASI

Açar sözlər: dilin mahiyyəti, dilin əmələ gəlməsi, dil funksiyaları, dil metodları, dil fəlsəfəsi, dil konfliktləri

Keywords: the essence of language, the appearance of language, the functions of language, methods of language, philosophy of language, language conflicts

Ключевые слова: сущность языка, образование языка, функции языка, методы языка, философия языка, конфликты языка

Amerikan dilçisi, filosofu və ictimai xadimi Noam Avram Xomskinin həyatına baxıldığı zaman onun dilçiliyə yeni düşüncə tərzini gətirdiyi açıq-aydın görül-məkdədir. O, 1928-ci ildə Filodelfiyada, Rusiyadan mühacirət etmiş yəhudi ailə-sində doğulmuşdur. 1945-ci ildən etibarən Pensilvaniya Universitetində fəlsəfə, dilçilik və riyaziyyat elmlərini öyrənmişdir. Onun dilçiliyə gəlməsinin səbəbi si-yasətə, məntiqə və riyaziyyata olan sonsuz marağı olmuşdur. Görkəmli dilçi Z.Hərrisin N. Xomskinin intellektual inkişafında çox böyük təsiri olmuşdur. Onun rəhbərliyi altında N.Xomski dilçilik elminin incəliklərinə yiyələnir, həmçinin gənc alimin təfəkküründə gələcəkdə dilçilikdə böyük əks-sədaya səbəb olan transfor-masiya ideyaları öz rüşeymini tapır.

N.Xomskinin ilk əsərlərindən biri 1953-cü ildə çap olunmuş "Sintaktik təhlilin aspektləri" adlı məqalədir. O vaxtdan bu günə qədər sintaksis onun əsas maraq dairəsində olmuşdur. Onun atası da dilçi, həbəş dili üzrə mütəxəssis olmuşdur. N.Xomskinin tarixi dilçiliyin əsas prinsiplərini məhz atasından öyrəndiyi qeyd olunur. Lakin bibliografiyasından da məlum olduğu kimi, N.Xomski öz ya-radicılığında həbəş dili mövzusunda bir daha qayıtmamışdır. Siyasi mövzuda olan əsərlərini çıxmaq şərti ilə, N.Xomski demək olar ki, bütün yaradıcılığını tamamilə fəlsəfi və linqvistik nəzəriyyəyə həsr etmişdir.

Doktor elmi dərəcəsini 1955-ci ildə Harvard Universitetində uzunsürən tədqiqatlardan sonra almışdır. Doktorluq dissertasiyası üzərində işlədiyi müddətdə isə o, artıq dilçilik üçün yeni olan bir neçə məsələ ilə dərinlən maraqlanır ki, bun-lar da öz növbəsində 1957-ci ildə "dilçilik elmində inqilab" adlandırılan "Sintak-tik strukturlar" adlı fundamental əsərdə öz əksini tapır.

"Sintaktik strukturlar" əsərində o, qrammatikanı "hər hansı bir dildə cümlə qurmağa xidmət edən alət" adlandırır. [2, s.120] N.Xomski qrammatikaya "yara-dan", "törədici" alət kimi baxır. "Generativ" sözü də məhz buna işarədir. Həmçi-nin alim qrammatikanın əsas vəzifəsinin cümlə qurmaq olduğunu düşünür. N.Xomskiyə görə, dil "hər biri məhdud uzunluqda və məhdud sayda olan ele-mentlərdən ibarət cümlələr toplusudur (set of sentences)". Biz belə nəticəyə gələ bilərik ki, əgər dil cümlələr toplusudursa, deməli, dilin təsvirini verən qrammati-kanın da əsas obyekt cümlə olmalıdır.

Bu alim dilçilikdə transformasyon – generativ cərəyanın banisi olmaqla bərabər, həm də solçu siyasi fikirlərinə görə də çox məhşurdur. Onu “Amerikanın ədəbi dissidenti” adlandırırlar. O, uzun illər Massaçuset Texnologiya İnstitutunda Mənasir Dil və Dilçilik kafedrasına rəhbərlik etmişdir. Fikrimizcə, bu alimin mülahizələrini Azərbaycan dilçiliyində geniş təqdim etməyə ehtiyac vardır. N.Xomskinin adı dünyada humanitar sahədə ən çox sitat gətirilənlərin siyahısında Şekspir və “İncil” ilə yanaşı ilk onluğa daxildir.

N.Xomskinin dilçilik sahəsindəki xidmətləri elmi dairələrdə yüksək səviyyədə qiymətləndirilmişdir. O saysız-hesabsız fəxri adlara layiq görülmüşdür. Çikaqo (1967), London (1967), Loyola (1970), Dehli (1972), Massacuset universitetlərinin, Svartmor (1970), Bard (1971) kolleclərinin fəxri doktoru adına layiq görülmüşdür. Bugünkü dünyada xalqların qarşılıqlı münasibətlərində təbii dil ən müxtəlif formalarda mühüm ünsiyyət vasitəsi kimi çıxış edir. Rəsmi danışıqlardan tutmuş, fərdlərarası ünsiyyətə qədər insanların fəaliyyəti daha çox yazılı formada həyata keçirilən ünsiyyətdə dil aparıcı silah rolunda çıxış edir. Dili hakim olan xalq qətiyyətli olur, özünü əlçatmaz zirvədə hesab edir. Alman alimi Y.Trabant buna münasibətini bu cür bildirmişdir: “İngilislər və amerikalılar, bir qayda olaraq, lazım bilmirlər ki, xarici dillərdə əsər oxusunlar, heç onlar həmin əsərləri tərcümə etməyə böyük həvəs göstərmirlər”. Y.Trabantın fikirlərini alman alimi “Mitridat cəhətdə - dil düşüncəsinin kiçik hekayələri” adlı əsərində yazıb [10, s.360].

Rəsmi vəzifədə oturan adamın dialektə danışması auditoriyaya hörmətsizlik əlamətidir. Fransada belə bir qayda var: öz sözlərinin əvəzinə yad söz işlədən adam rəsmi qaydada cərimə olunur. Digər bir misal isə, Kanadada Kvebek əyalətində fransızca danışmayanları dil polisi cəzalandırırdı. Hazırda ingilislərdən daha çox başqa millətlərin nümayəndələri İngilis dilinin yayılmasında canfəşanlıq edirlər. Böyük alim V.Fon Humboldt yazırdı ki, “müxtəlif dillər dünya görüşlərinin müxtəlifliyi deməkdir”. Bir dil bilən ətrafda baş verənləri bildiyi dilin süzgecindən keçirir. Bu da sonda birdilli xalqın süqutu deməkdir. Alman xalqının böyük oğlu M.Lüter “İncili” alman dilinə tərcümə etdi və sonda Saksoniya dəftərxana dilindən möhtəşəm bir ədəbi dil yaratdı. Başqa bir alman filosofu və məntiqçisi Q.Laybnis 1682/83-cü illərdə yazırdı ki, o, alman dilinin kəskin və ağıllı işlənməsini arzu edir, əqlə aydınlıq gətirən bir dil həsrətindədir [4, s.17].

Doğma Azərbaycan dilimiz haqqında deyə bilərik ki, bu keçmə-keçidli dünyada öz yerini qorunmalıdır. Bütün dünya dillərində olduğu kimi, qloballaşma təhlükəsi bizim də dilimizin başının üstünü kəsmişdir. Bu təhlükədən qurtulmaq üçün xalqımız durmadan mübarizə aparmalı, dilimizi yad təsirlərdən qorunmalıdır. Ölkə daxilində xalqın köməyi ilə dilimizi qoruyub saxlaya bilərik. Bu işdə ziyalılarımızın, yazarlarımızın, siyasi xadimlərimizin, əsasən də gənclərimizin üzərinə böyük yük düşür. İki və artıq dilli ölkələrdə həmişə dil konfliktləri müşahidə edilməkdədir. Məsələn: Lüksemburqda məktəbdə fransız, qəzet oxuyanda alman, evdə isə Lüksemburq dialektində danışirlar. Dillər daim dəyişməkdədir. Ən az dəyişən dil alimlərin fikrincə island dili, ingilis dili isə ən çox dəyişikliyə uğrayan dildir. Ancaq ingilis orfoqrafiyası bu dəyişiklikləri qəti nəzərə almır. Bu gün hər kəs ingilis dilində danışmağı üstün tutur. [5, s.19] Bəli, bu gün mədəni olmaq, başqa xalqların nümayəndələri ilə tez və maneəsiz əlaqə yaratmaq istəyən bu dilə üstünlük verir və bu dildə ünsiyyət qurmağa çalışır. Ümumilikdə isə, qlobal dil siyasətinə

qarşı təkcə sayca az olan millətlər mübarizə aparmırlar. Yüz milyonlarca insanın danışdığı alman, fransız, ispan, rus və.s. dillərin nümayəndələri bu mübarizəyə qoşulduqlarını elan edirlər.

Son dövrlərin araşdırmaları göstərir ki, dünyada bütün canlılardan yalnız insanlar anadangəlmə dil sərəştəsinə malikdirlər. N.Xomskinin (1928) sayəsində bu ideya son dövrlərdə tamamilə qəbul edilən bir konsepsiyaya çevrildi. İnsanlar qədər canlıların heç bir növü tez bir zamanda dil öyrənə bilmir. İngilis alimi D.Jounz (1881-1967) 1918-ci ildə yazırdı ki, “danışan şəxs bir saniyədə 45 səs impulsu çıxarda bilir”.

Azərbaycanın görkəmli dilçisi, filologiya elmləri doktoru, professor Fəxrəddin Veysəlliyyə görə, dilin mahiyyəti və funksiyaları aşağıdakı kimi şərh edilməkdədir: 1. dilin əmələ gəlməsi, 2. dilin yaranışının səs təqlidilə izahı, 3. danışq aktının modeli, 4. dil işarələr sistemi kimi, 5. dil işarələrinin sistemliliyi, 6. dilin funksiyaları, 7. ulu dil məsələsi, 8. dilin yayılmasında iqtisadi amilin rolu. [8, s.27-44]

Dilin mahiyyəti həmişə dilçi və filosofları düşündürüb. Dilin hamı tərəfindən qəbul olunmuş tərifinə rast gəlmək çətindir. Dillə məşğul olan alimlərin hərəsi dilin bir aspektini qabarıq olaraq şərh edir. XVII əsrdə fəlsəfinin təbiətsünaslıqdan ayrılması nəticəsində R.Dekartın (1596-1650) və Q.Laybnisin (1646-1716) sayəsində dilin mahiyyətilə bağlı çox dəyərli fikirlər meydana gəldi. Q.Laybnisə görə, “dillər təbiətlə bağlıdır”. [6, s.30-33] F. de Sössür (1857-1913) görə, “dil işarələr sistemidir”, V.Fon Humboldt (1767-1835) dili “erqon” deyil, “energeia” kimi dəyərləndirir, digər alim E. Sepir (1884-1939) dili “fikir, emosiya və arzuları ifadəsi üçün qeyri-instinktiv vasitə adlandırır” [12, s.31], R. Holl (1911-1997) dili “insanların qarşılıqlı əlaqəsini təmin edən institut adlandırır” [3, s.58], Y.Q.Herder (1774-1823) dili “insan əqlinin bir hissəsi, əqlin məhsulu hesab edirdi”, İ.A.Boduen de Kurtene (1845-1929) dili “fərdi-psixoloji fəaliyyət kimi başa düşərək yazı ilə şifahini ciddi şəkildə fərqləndirmiş, şifahi formaya üstünlük vermiş” [1, s.1963] və N. omskiyə görə isə, dil cümlələr çoxluğu başa düşülür, müəyyən uzunluğa malik və sonu məlum elementlərdən düzəlir. [11, s.416] Dilin mahiyyətindən danışanda onun ünsiyyət vasitəsi olmasını vurğulamışdıq. Ötən əsrin 30-cu illərində məşhur Avstriya psixodilçisi K.Büler (1879-1963) özünün “Dil nəzəriyyəsi” əsərində [7, s.81-82] dil işarələrində danışanın mövqeyindən yanaşmada onların üç funksiya yerinə yetirdiyini ayrıca qeyd edirdi. Beləki, danışan nəyisə ifadə etməli, kiməsə müraciət etməli və nəyisə təsvir etməlidir. Professor Fəxrəddin Veysəlliyyə görə, dilin funksiyaları belə təsvir edilir: 1. Danışanın mövqeyini əks etdirən funksiya, 2. Dinləyiciyə yönəlmiş funksiya, 3. Aidolma, advermə və ya referentiv funksiya, 4. Fatik funksiya, 5. Poetik və ya estetik funksiya, 6. Metadil funksiyası, 7. Dil, infirmasiyanı saxlamaq, hifz etmək, lazım gəldikdə onu bərpa etmək və ya ötürmək funksiyası, və sonda 8. Dil tanıma funksiyası. Bu sadalanan funksiyalardan emosional və kommunikativ funksiya bütöv dilə aiddir, çünki onlar dilin harada, hansı məqamda işlənməsindən asılı olmayaraq özünü həmişə bürüzə verir. N.Xomski dil daşıyıcısının dil bilgisini – *kompetensiya*, bu bilgilərin konkret situasiyada istifadə olunmasını isə *performans* hesab edir. [9, s.408] N.Xomski kompetensiya və performans anlayışlarının geniş təhlilini “Aspects”, “Rules and Representations” və “Knowledge of Language” əsərlərində vermişdir. Bu anlayışlar onun dilə fəlsəfi münasibətinin təcəssümüdür.

Artıq uzun illərdir ki, N.Xomski dünyada dilçilik sahəsində ən aparıcı rol oynayır. 1957-ci ildə "Sintaktik strukturlar" əsərindən başlayaraq bu günə qədər bu alimin dilçilik görüşləri elmi dairələrdə böyük maraq doğurmaqda davam edir. N.Xomski birmənalı şəkildə dilçilik elminin hüdudlarını genişləndirmiş, onu riyaziyyat, fizika, psixologiya və s. elm sahələrinin səviyyəsinə qaldıra bilmişdir. Məhz bu yenilikçi alimin xidmətləri nəticəsində dilçilik elmi yalnız dilçiliklə məşğul olan alim, tələbə və missionerlərin məşğuliyyətindən başlıca sosial elm sahəsinə çevrilmişdir.

Fikrimizcə, dilçilik sahəsində N.Xomski yeganə ideoloq hesab edilə bilər. Müasir dilçilik aləmində N.Xomskinin dilçilik görüşlərini bu elm sahəsinin inkişafına göstərdiyi təsir danılmazdır və onları diqqətdən kənara qoymaq qeyri-mümkündür. Bu dahi şəxsiyyətin istər siyasi, istərsə də dilçilik sahəsində yazdığı əsərlər oxucular tərəfindən böyük həvəslə qarşılır, verdiyi mühazirə və müsahibələr elmi dairələrdə daim böyük maraq doğurmaqdadır.

Elmi yeniliyi: Məqalədə N. Xomskinin dilçilik aləmində böyük əks-sədaya səbəb olmuş ideyaları, dilçilik elmində əvəzsiz görüşlərini araşdırılmış, bu alimin elmi nəzəriyyəsinin dünya dilçiliyinə, eləcə də fəlsəfə, məntiq, psixologiya kimi elm sahələrinə təsiri barədə müzakirə edilmişdir. Tədqiqatın əsas məqsədi N.Xomskinin dilçilik görüşlərini araşdırmaq, dilçilik aləmində böyük əks-sədaya səbəb olmuş bu alimin ideyalarının dilçilikdə əvəzsiz yer tutmasını oxucuya çatdırmaqdır. Beləliklə, tədqiqat işinin qarşısında duran əsas vəzifə N. Xomskinin dilçilik görüşlərinin mahiyyətini açıb göstərməkdən ibarət olmuşdur.

Tətbiqi əhəmiyyəti: Məqalə elmi işlə məşğul olan tədqiqatçılar və tələbələr üçün önəmli mənbə hesab oluna bilər.

Ədəbiyyat

1. Бодуен де Куртене И.А. Избранные труды по общему языкознанию. М., I, II, 1963
2. Chomsky N. Syntactic Structures. The Hague: Mouton, 1957, p. 120
3. Hall R. A. Essays on Language. Cambridge University Press. 1968, p. 58
4. Veysəlli. F.Y. Dilçiliyin əsasları. Studia Philologica. VI. Bakı: Mürtəcim, 2013, s. 17
5. Veysəlli. F.Y. Dilçiliyin əsasları. Studia Philologica. VI. Bakı: Mürtəcim, 2013, s. 19
6. Veysəlli. F.Y. Dilçiliyin əsasları. Studia Philologica. VI. Bakı: Mürtəcim, 2013, s. 30-33
7. Veysəlli. F.Y. Struktur dilçiliyin əsasları. Studia Philologica. I. Bakı, 2005, s. 212-213; həmin müəllif: Dil. Bakı, 2007, s. 81-82
8. Veysəlli. F.Y. Dilçiliyin əsasları. Studia Philologica. VI. Bakı: Mürtəcim, 2013, s. 27-44
9. Veysəlli. F.Y. German dilçiliyinə giriş. Bakı: Təhsil, 2011, s. 408
10. Trabant J. Mithridates im Paradies-kleine Geschichten des Sprachdenkens. C. H. Beck Verlag, München, 2005. s. 360
11. Хомский Н. Синтаксические структуры. «Новое в лингвистике», вып. 4, М., 1962, с.416
12. Э.Сепир. Избранные труды по языкознанию и культурологии. М., 1993, с.31

Summary

The advantages of N.Chomsky's language doctrine. The language creativity

The objective purpose of the presented article is to explore N.Chomsky's views toward linguistics and his linguistic ideas which caused resonance in the world of science. Thus, the main purpose of the research is to reveal N.Chomsky's ideas and thoughts about language and its creativity.

Резюме

Преимущество образования языка Н.Хомского. Творчество языка

Основная цель исследования состоит в том, чтобы довести до сведения читателей идеи лингвистики, создавший большой резонанс в мире языкознания. Таким образом, основной задачей научно-исследовательской работы является выявление сути характера языкознания.

*Rəyçi: f.e.d. M.Yaqubov
Xəzər Universitetinin Humanitar
və sosial elmlər fakültəsi Elmi şurasının
03.04.2017-ci il tarixli iclasının
09 sayılı protokolundan çıxarış.*

Daxil olma tarixi: 23.05.2017

MÜNDƏRİCAT

DİLÇİLİK

Kəmalə Cəfərova (ADU) DİL YANAŞMASININ İSTİQAMƏTLƏRİ	3
Afaq Ganbarova (AUY) ИСЛАМ КАК СОЗИДАЮЩАЯ СИЛА И ОСНОВА МОРАЛИ В ТВОРЧЕСТВЕ НИЗАМИ ГЯНДЖЕВИ	8
Leyla Səfərova (AMEA Naxçıvan Bölməsi) CULFA RAYON ŞİVƏLƏRİNDƏ SAİTLƏRİN UZANMASI HADİSƏSİ	12
Zülyфиназ Бабашева (AUY) ОБ ОСОБЕННОСТЯХ РЕАЛИЗАЦИИ СМЫСЛОВЫХ ОТНОШЕНИЙ В РУССКИХ И АЗЕРБАЙДЖАНСКИХ ПОВЕСТВОВАТЕЛЬНЫХ И ВОПРОСИТЕЛЬНЫХ ПРЕДЛОЖЕНИЯХ С ВОПРОСИТЕЛЬНЫМ СЛОВОМ	17
Nuray Əliyeva (AMEA Naxçıvan Bölməsi) MƏMMƏD ARAZ YARADICILIĞINDA DİALEKTİZMLƏR	26
Малахат Велиева (AUY) ЯВЛЕНИЯ ИНТЕРФЕРЕНЦИИ, ОБУСЛОВЛЕННЫЕ СЕМАНТИЧЕСКИМ ВАРЬИРОВАНИЕМ МОРФЕМ В АНГЛИЙСКОЙ РЕЧИ СТУДЕНТОВ-АЗЕРБАЙДЖАНЦЕВ	31
Yeganə Orucova (ADU) METAFORA MANİPULYATİV VASİTƏ KİMİ (FRANSIZ SİYASİ MƏTBUATI MATERİALLARI ƏSASINDA)	35
Аида Собор (ADU) ОДИН РОДИТЕЛЬ-ОДИН ЯЗЫК	40
Mahnur Şirinova (ADU) FRAZEOLÖJİ BİRLƏŞMƏLƏR VƏ ONLARIN DİL TƏDRİSİNDƏ ROLU	44
Sevinc Məmmədzadə (OYU) ERKƏN AMERİKANİZMLƏR VƏ ONLARIN İNGİLİS DİLİNDƏ TƏZAHÜRÜ	49
Гюлер Велиева (BCY) К ВОПРОСУ О РАЗРУШЕНИИ НЕКОТОРЫХ ПРИНЦИПОВ РЕМА-ТЕМАТИЧЕСКОЙ ТИПОЛОГИИ Ф.ДАНЕША В СОВРЕМЕННОМ ЯЗЫКОЗНАНИИ	53
Лейла Манафова, Пустаханум Салимханова (AUY) ОСОБЕННОСТИ ПЕРЕВОДА АНГЛИЙСКИХ ГАЗЕТНЫХ ЗАГОЛОВКОВ	59
Validə Kərimova (Xəzər Universiteti) N.XOMSKİNİN DİL TƏLİMİNİN MƏZİYYƏTLƏRİ. DİLİN YARADICI OLMASI	64
Aydan Quliyeva (ADU) İNGİLİS DİLİNDƏ ATALAR SÖZLƏRİ VƏ MƏSƏLLƏRİN SEMANTİK TƏSNİFATI	69
Günay Qarayeva (ADU) DANIŞIQ AKTINDA PERFORMATİVLƏRİN FƏRQLƏNDİRİLMƏSİ	73
Səidə Mehdiyeva (ADU) ELMİ PUBLİSİSTİK MƏTNLƏRİN LEKSİK VƏ SİNTAKTİK SƏVİYYƏLƏRDƏ TƏHLİLİ 78	
Fatma Qurbanzadə (ADU) ELLİPSİSİN FUNKSİONAL-KOQNİTİV PARADİQMADAN TƏHLİLİ	81
Leyla Qədimova (ADU) “MƏHƏBBƏT” METAFORUNUN LEKSİK-SEMANTİK ƏSASI	86
Mətanət Əmrahova (UNEC) MÜASİR DÖVRDƏ TƏLƏBƏLƏRİN BİLİK SƏVİYYƏSİNİN QIYMƏTLƏNDİRMƏ STANDARTLARI	93
Алия Маммедли (AUY) ИМЕНА В ИСПОЛЬЗОВАНИИ ЯЗЫКА И КУЛЬТУРЫ	98
Aybəniz Əhmədova, Səbinə Qasımova (AzMİU) TƏRCÜMƏ XALQLAR ARASINDA ÜNSİYYƏT VASİTƏSİDİR	101

Aygün Mahmudova (BSU) MÜDRİKLİYİN KONSEPTUALLAŞMASINDA ZOOMORF, VEGETATİV, EMOTİV VƏ SOSIAL XÜSUSİYYƏTLƏR	106
Нигяр Габидуллаева (ATMU) ИДЕОЛОГИЯ КАК СОЦИАЛЬНОЕ ЯВЛЕНИЕ	110
Cəvahir Nəcəyeva (ADU) ÇOXMƏNALILIĞI MÜƏYYƏNLƏŞDIRƏN MEYARLAR VƏ KONTEKST (FEİL ƏSASINDA)	115
Nərgiz Dadaşova (BBU) EVFEMİZMLƏRİN ÜSLUBİ XÜSUSİYYƏTLƏRİ (AZƏRBAYCAN VƏ İNGİLİS DİLLƏRİNİN MATERIALLARI ƏSASINDA)	120
Егана Гасымова (AMU) БИЛИНГВИЗМ В ЛАТИНСКОМ ЯЗЫКЕ	124
Ruhlanə Bağırova (ADU) PARTİZIP İ CÜMLƏDƏ TƏYİN VƏZİFƏSİNDƏ (ALMAN VƏ AZƏRBAYCAN DİLLƏRİNİN MÜQAYİSƏSİ ƏSASINDA).....	128
Büllurə Əliyeva (ADU) SİNTAKSİSİN TƏDRİSİNDƏ FƏNDAXİLİ ƏLAQƏNİN İMKANLARI.....	132
Ханум Асадова (AUY) КАТЕГОРИЯ ВРЕМЕНИ И ЗАЛОГА ИНФИНИТИВА И ГЕРУНДИЯ В АНГЛИЙСКОМ ЯЗЫКЕ.....	136
Vüsələ Vəlicanova (ADU) İNGİLİS DİLİNDƏ FEİL ƏMƏLƏ GƏTİRƏN ŞƏKİLÇİLƏR VƏ ONLARIN SEMANTİK XÜSUSİYYƏTLƏRİ.....	141

ƏDƏBİYYAT

Tofiq Əbdülhəsənli (UNEC) MİLLİ POEZİYADA DÜNYA ƏDƏBİ JANRLARININ İŞLƏNMƏSİ.....	145
Sevinc Rəsulova (ADPU) XIX ƏSRDƏ YARANAN AZƏRBAYCAN UŞAQ ƏDƏBİYYATININ TƏDQIQI VƏ NƏŞRİ	149
İlahə Kazımova (ADU) İSMAYIL ŞİXLİNİN "ÖLƏN DÜNYAM" ROMANI: KEÇMİŞİN DƏRK EDİLMƏSİ PROBLEMİ	155
Vəfa Tahirova (ADU) TONİ MORRİSONUN YARADICILIĞINDA SİMVOLİZMİN XÜSUSİYYƏTLƏRİ.....	159

DİGƏR SAHƏLƏR

Rüstəm Əşrəfov (SDU) AZƏRBAYCAN DİLİNİN TƏDRİSİNDƏ TABESİZ MÜRƏKKƏB CÜMLƏNİN YERİ VƏ İMKANLARI.....	164
Səməd Mehdiyev, Ramin Quliyev (ADU) AZƏRBAYCANIN MÜSTƏQİLLİYİNİN ELAN EDİLMƏSİ VƏ İYUN BÖHRANININ HƏLLİ.....	174
Yamən Vəliyeva, Kamilə Kazımova (BDU), Qəzvini Ulduz (BQU) AZƏRBAYCAN AİLƏSİNİN MİLLİ-MƏNƏVİ DƏYƏRLƏRİ.....	182
Lalə Sadıxova (ADU) AZƏRBAYCAN PSİXOLOGİYASINDA «MƏN - OBRAZ»I PROBLEMİNİN TƏDQIQI TARİXİ.....	193
Джамиля Сафарова (БГУ) ОСОБЕННОСТИ ЭТНИЧЕСКОГО СОЗНАНИЯ, НАЦИОНАЛЬНОЙ ИДЕНТИЧНОСТИ В РУСЛЕ РАЗЛИЧНЫХ ПСИХОЛОГИЧЕСКИХ ТЕОРИЙ	197

	Şəfəq Şahməmmədova (ADU)	
106	MENECER ŞƏXSİYYƏTİ ELMİ-PEDAQOJİ PROSESİN OPTİMALLAŞDIRILMASININ ƏSAS AMİLİ KİMİ	205
110	Риза Халилов (Института Образования)	
	ИДЕИ КОСМИЗМА В ПЕДАГОГИЧЕСКОМ НАСЛЕДИИ ГУМАНИСТА И ПРОСВЕТИТЕЛЯ САТЯ САИ БАБЫ	209
115	Ceyhunə Dəmirova (ADU)	
	KİÇİK YAŞLI MƏKTƏBLİLƏRDƏ EMPATIYA BACARIĞININ FORMALAŞDIRILMASI YOLLARI	216
120	Gülnur Abbasova (ADU)	
124	GENERALİZASIYA HADİSƏSİNİN ARADAN QALDIRILMASININ XÜSUSİYYƏTLƏRİ	220
	Gülşən Səmədova (ADU)	
128	XARİCİ DİL MÜƏLLİMLƏRİNİN PEŞƏKARLIQ SƏVİYYƏSİNİ MÜƏYYƏN EDƏN MÜHÜM KOMPETENSIYA VƏ BACARIQLARA QISA BAXIŞ	224
132	Sevda Xaspoladova (ADU)	
	AİLƏDƏ UŞAQ TƏRBİYYƏSİ İŞİNİN MÜASİR DİAQNOSTİKASI VƏ ONA VERİLƏN PEDAQOJİ TƏLƏBLƏR	228
136	Yeganə Mikayılova (BQU)	
	ÇƏTİN YENİYETMƏLƏRİN VALİDEYNLƏRİLƏ APARILAN İŞLƏR	232
141	Şəbnəm Səfərova (ADU)	
	PYTHON PROQRAMLAŞDIRMA DİLİNİN MƏTN İMKANLARI	236
	Gülşən Həsənova (ADU)	
	MİASTENIYA QRAVİS XƏSTƏLİYİ	240
	Gülnar Mehtiyeva (BDU)	
	MÜASİR DÖVRDƏ ELM VƏ TƏHSİLİN AKTUAL PROBLEMLƏRİ	244
145	Yeganə Məmmədova, Nahidə Məmmədova (ADU)	
	GENİ DƏYİŞDİRİLMİŞ MƏHSULLAR	249
	Ayğün Kərimova (ADU)	
	ROTA VİRUS	254
149	Xəyalə Ağayeva (ADU)	
	"NARAYAMA ƏFSANƏSİ" FİLMİNDƏ OBASUTE TƏLİMİNİN ƏKSİ	258
155	Айтгадж Алиева (АУЯ)	
	ЛЕЧЕНИЕ КРОВОПУСКАНИЕМ	261
159	Mətanət Əsgərova (ADU)	
	KƏKƏLƏMƏ	266
	Afaq İsmayılova (ADU)	
	CƏZANIN TƏYİN EDİLMƏSİ ZAMANI NƏZƏRƏ ALINAN YÜNGÜLLƏŞDİRİCİ VƏ AĞIRLAŞDIRICI HALLARIN TƏSNİFATI	270
	Nərgiz Ələkbərova (ADU)	
	EKOLOJİ BÖHRAN TƏHLÜKƏSİ	275
164	Айгюн Гаджиева (АУЯ)	
	СТРОЕНИЕ, ФУНКЦИИ И ЗНАЧЕНИЕ ЩИТОВИДНОЙ ЖЕЛЕЗЫ	279
	Айсель Сафарзаде (АУЯ)	
174	НЕКОТОРЫЕ ОСОБЕННОСТИ ОБУЧЕНИЯ ГРАММАТИКЕ В КОНТЕКСТЕ ФОРМИРОВАНИЯ КОММУНИКАТИВНОЙ КОМПЕТЕНЦИИ НА АНГЛИЙСКОМ ЯЗЫКЕ	284
182	Лейла Мамедова (ADU)	
	НЕКОТОРЫЕ ОСОБЕННОСТИ ОБУЧЕНИЯ ДИАЛОГИЧЕСКОЙ РЕЧИ НА АНГЛИЙСКОМ ЯЗЫКЕ УЧАЩИХСЯ СТАРШИХ КЛАССОВ	289
193	Лейла Мурадалиева (АУЯ)	
197	НЕКОТОРЫЕ ПУТИ ПРЕОДОЛЕНИЯ ИНТЕРФЕРЕНЦИИ В ПРОЦЕССЕ ОБУЧЕНИЯ ЛЕКСИКЕ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА СТУДЕНТОВ-АЗЕРБАЙДЖАНЦЕВ	293

Нигяр Джабраилова (АУЯ) НЕКОТОРЫЕ ОСОБЕННОСТИ ОБУЧЕНИЯ НЕПОДГОТОВЛЕННОЙ РЕЧИ НА АНГЛИЙСКОМ ЯЗЫКЕ СТУДЕНТОВ ЯЗЫКОВОГО ВУЗА	296
Фидан Гасымова (АУЯ) О НЕКОТОРЫХ ПРОБЛЕМАХ, ВОЗНИКАЮЩИХ В ПРОЦЕССЕ ФОРМИРОВАНИЯ РЕЧЕВОЙ КОМПЕТЕНЦИИ НА ИЗУЧАЕМОМ ИНОСТРАННОМ ЯЗЫКЕ В ЯЗЫКОВОМ ВУЗЕ	300
Nərmin Axundova (ADU) BÖYÜK BRİTANİYADA NƏQLİYYATIN VƏZİYYƏTİ VƏ İNKİŞAF XÜSUSİYYƏTLƏRİ	304
Kamal Kərimov (ADU) ANNAPOLİS KONFRANSININ İSRAİL-FƏLƏSTİN MÜNAQİŞƏSİNİN SÜLH YOLU İLƏ TƏNZİMLƏNMƏSİNDƏ ROLU	307
Azad Hüseynov (ADU) DİL FAKÜLTƏLƏRİNDƏ TƏHSİL ALAN TƏLƏBƏLƏRƏ İNGİLİS DİLİNİN FUNKSIONAL-YÖNÜMLÜ TƏDRİSİNƏ DAİR BƏZİ TÖVSİYYƏLƏR	310
Pərzad Yusifova ADPU YENİYETMƏ ŞƏXSİYYƏTİN ÖZÜNÜREALLAŞDIRMASINDA SOSİALLAŞMA MÜHÜM PSİXOLOJİ FAKTOR KİMİ	314
Türkan Aslanova (ADU) DİL FAKÜLTƏLƏRİ TƏLƏBƏLƏRİNƏ İXTİSAS DİLİNİN TƏDRİSİ PROSESİNƏ TƏLƏBƏ-YÖNÜMLÜLÜK PRİNSİPİNİN TƏTBİQ EDİLMƏSİ YOLLARI	318
Nərgiz Zalova (ADU) MÜSƏLMAN MİQRANTLAR VƏ AVROPA DƏYƏRLƏRİ	321
Sevinc Müzəffərova (ADU) İSRAİL-ERMƏNİSTAN MÜNASİBƏTLƏRİNDƏ DAĞLIQ QARABAĞ FAKTORU	325
Çinarə Səfərova (ADU) ABŞ-IN BEYNƏLXALQ TERRORİZMLƏ MÜBARİZƏ SİYASƏTİ	329
Fuad Hacıyev (ADU) SURIYADA VƏTƏNDAŞ MÜHARİBƏSİNİN BAŞLANMASI VƏ BEYNƏLXALQ BÖHRANA ÇEVRİLMƏSİ	333
Həmidə Cəfərova (ADU) FƏLƏSTİN-İSRAİL MÜNAQİŞƏSİNİN MEYDANA GƏLMƏ SƏBƏBLƏRİ	336
Nuranə Muradlı (ADU) MÜASİR GEOSİYASİ PROSESLƏRİN AZƏRBAYCANIN XARİCİ SİYASƏTİN TƏSİRİ	340
Kəmalə Hacıyeva (ADU) DİNİN İSRAİL CƏMİYYƏTİNİN İCTİMAİ-SİYASİ HƏYATINA TƏSİRİ	343
Lütfiyyə Əlizadə (ADU) ABŞ SİLAHLI QÜVVƏLƏRİNDƏ ŞƏBƏKƏ STRUKTURU	347
Флора Мамедова (АУЯ) НАЧАЛЬНЫЕ ЭТАПЫ РАЗВИТИЯ ЯДЕРНОЙ ИНДУСТРИИ ВЕЛИКОБРИТАНИИ	351
Илаха Мамедова (АУЯ) КРИЗИС СОЦИОКУЛЬТУРНОЙ ИДЕНТИЧНОСТИ В ЭПОХУ ГЛОБАЛИЗАЦИИ	354
Айсель Рустамова (АУЯ) ПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ФОРМИРОВАНИЯ НАВЫКОВ УСТНОЙ РЕЧИ У СТУДЕНТОВ НАЧАЛЬНОГО ЭТАПА ЯЗЫКОВОГО ВУЗА	357
Fidan Kazımzadə (ADU) MÜASİR DÖVRDƏ TÜRKİYƏ-İRAN ƏMƏKDAŞLIĞININ ƏSAS İSTİQAMƏTLƏRİ	360
Nailə Məmmədova (ADU) İNDONEZİYANIN TEATR SƏNƏTİNƏ İSLAM MƏDƏNİYYƏTİNİN TƏSİRİ	363

HÖRMƏTLİ MÜƏLLİFLƏR!

ADU-nun "Elmi xəbərlər" adlı elmi məqalələr məcmuəsində dilçilik, ədəbiyyatşünaslıq, psixologiya, pedaqogika və digər ictimai elmlərin aktual problemlərinə dair məqalələr çap edilir.

Məqalələr aşağıdakı şərtlərlə qəbul edilir:

* Məqalənin həcmi 5 səhifədən az olmamalıdır.

* Məqalələrdə müəllif(lər)in adı, soy adı, işlədiyi müəssisə və onun ünvanı, müəllifin elektron poçt ünvanı göstərməlidir.

* Məqalələr kompüterdə yığılmış formada (1,5 interval, şrift 14, səhifənin ölçüləri: sağdan 2 sm, soldan 3 sm, aşağı və yuxarıdan 2 sm; mətnlər Times New Roman şrifti ilə) təqdim edilməlidir.

* Məqalədə açar sözlər (məqalənin və xülasənin yazıldığı dillərdə, 3-5 söz), başlıqdan sonra qara hərflərlə qeyd olunmalıdır.

* Məqalələrdə istinad və mənbələrin göstərilməsi vacibdir. İstinad və mənbələr bu qaydada göstərilir:

1. Məqalənin sonunda verilən ədəbiyyat siyahısı əlifba ardıcılığı ilə və ya istinad olunan ədəbiyyatların mətnində rast gəlinəni ardıcılıqla nömrələnməlidir.

2. İstinad olunmuş ədəbiyyatın nömrəsi və səhifəsi mətnin içində göstərilir. (Məsələn: [1] və ya [1, s.119] kimi işarə olunmalıdır.)

3. Eyni ədəbiyyata mətnində başqa bir yerdə təkrar istinad olunarsa, onda istinad olunan həmin ədəbiyyat əvvəlki nömrə ilə göstərməlidir.

4. İstinad olunan ədəbiyyat nəşr olunduğu dildə verilir.

5. Ədəbiyyatlar AAK-nın tələbləri əsasında göstərilir:

Kitablar üçün - müəllif, nəşrin adı. Nəşr olunduğu yer. Nəşr olunduğu il. Məsələn: **Yunusov D. Mürəkkəb sintaktik vahidlərdə konstantlıq və variativlik. Bakı: "E.L." Nəşriyyat və poliqrafiya şirkəti MMC, 2008.** Qəzet, jurnal və ya məcmuə məqalələri üçün – Müəllif. Məqalənin adı // çap olunduğu nəşr, nəşrin №-si, çap olunma tarixi, çap olunduğu səhifələr. Məsələn: **Qaraşarlı Ç. Etrusk dilində ismin hal kateqoriyası // ADU-nun "Elmi xəbərlər"i, 2008, №-1, s. 38-42.**

* Məqalənin sonunda məqalənin yazıldığı dildən başqa iki dildə (Azərbaycan dilində yazılmış məqalələrə ingilis və rus dillərində, rus dilində yazılıbsa, Azərbaycan və ingilis dillərində, digər xarici dillərdə yazılıbsa, Azərbaycan və rus dillərində) xülasə verilməlidir. Məqalənin müxtəlif dillərdə olan xülasələri bir-birinin eyni olmalı və məqalənin məzmununa uyğun olmalıdır.

* Məqalələr CD-diskdə təqdim edilməlidir.

* Məqalələrə bu sahə üzrə elmi dərəcəsi olan mütəxəssislərin rəy verməsi və müvafiq elmi müəssisənin Elmi Şurasının protokolundan çıxarış təqdim olunması zəruridir.

* "Elmi xəbərlər" məcmuəsinin ildə 5 nömrəsi nəşr olunur.

